

Аријан Лека

РОЂЕН У ПРОВИНЦИЈИ

Пре неког времена наишао сам на текст Мартина Хајдегера објављен у осмом броју часописа *Tellus*. Наслов есеја гласио је: *Зашто осећајемо у провинцији?* Филозоф се с овим проблемом суочава покушавајући да објасни због чега је изабрао живот у свом шумском склоништу, уместо да постане ректор на Берлинском универзитету. Хајдегер даје неколико одговора како би оправдао сва „зашто-зато“ повратка у провинцију. Нека од њих садрже објашњења данашњих трендова који налажу напуштање градова-центра зарад провођења једног дела живота, или бар неколико дана, у провинцији, из разлога оног непријатељства које осећамо након што смо од градова узели све што смо желели – они, дакле, за нас остају пре места запослења или трке за каријером, него што су извор свих оних задовољстава која је некада пружао урбани живот. Уколико ова контрадикција према центрима настаје из потребе поседовања неокалжане интиме, коју провинција обећава али и не пружа увек, док нагон за животом у градовима не одражава наше потребе, због чега се онда непотребно утркујемо, попут сперматозоида раса и народа, к мултикултуралним метрополама?

Повратак у провинцију више нас подсећа на враћање искону које је започео хуманизам, него ли на одлику савременог, постиндустријског начина живота. Догме европског романтизма које су захтевале повратак изворима, раскид с градом од стране романтизма и сентиментализма, па и стихови Наима Фрашерија: „Мисли крилата! Зграби поља, планине, далеко, што даље од града...“, јесу трагови које смо пратили.

Овај повратак провинције, можда не као центра, али у епицентар пажње, био је нека врста тихе освете граду. Иако неисказана, ова освета се по својим крајњим ефектима не разликује од одмазде коју индустријска револуција спроводи над „провинцијализмом“ као начином живота. Вреди, дакле, питати, да ли смо свесни којим квалитетима окрећемо леђа напуштајући град зарад повратка у провинцију и којих задовољстава се одричемо остављајући провинцију. Плашим се да је одговор у оба случаја неизвесан; наш живот, у крајњој инстанци и сваком погледу, као и читавој разноликости судбина које су нам припале, у критичним моментима не поставља питање „где“ си живео, већ „како“ си живео.

* * *

Човек јесте оно што јесте, због тога ретко ко од нас размишља о губитку у тренутку кретања. Провинцијалац полазећи размишља о циљу путешествија, о томе како се удомили на изабраној дестинацији, како јој се прилагодити, непрекидно преиспитује шта му је преостало да учини како се не би разликовао од староседелаца. Труди се да спољашњи и унутрашњи знаци, којим га је опремила провинција, не изађу на видело.

Неретко га можемо видети усред лингвистичког двобоја, како се беспомоћно бори са сугласницима и самогласницима. Мучећи се, он покушава да их истреби како не би одали његово порекло. Ипак, његов говор, а то је нарочито видљиво, као да поручује: „Ти можеш да се промениш, али мене остави тамо одакле сам дошао. У провинцији.“

Провинција највећи део енергије троши на одржавање свога ДНК у непроменљивом облику. Мутације и експерименти у провинцији нису добродошли. Провинција може бити све, али не и лабораторија. С друге стране, исти ти топоними код којих примећујемо бригу за једнородност историјских догађаја, с истом се страшћу труде да очувају појединце, индивидуалце, уникатна дешавања, превратничке и настране идеје које су неретко будиле светски ум, успаван у добру и злу. Они који на историју гледају као на илустровану авантуру, очекујући да од школске деце чују о краљевима, о Медитерану и његовим градовима и провинцијама, местима на којима су се родиле митологије и ратници, богови и владари, о територијама на којима су измишљане азбуке и универзална веровања која су васкрсавала Европу избезумљеним ноћним морама, креацијама самих Европљана, показују хуманизам који заборавља на то да су Старим континентом владале древне и савремене диктатуре, рођене управо у тим градовима и тим провинцијама тако спретно идеализованим. Но, док професори говоре а ученици слушају, провинција проширује своје значење о месту из ког и сам потичем, а које је желело да постане некакав *trade mark* или *limited edition* у односу на остатак света.

Желећи да у овом тексту набројим особине заједничке свакој провинцији, имам осећај да не радим ништа друго до покушаја успављивања освете коју моја провинција жели да изврши нада мном због издаје коју сам учинио пре неких двадесетак година. Ипак, и данас, иако сам отишао, ја и даље живим у провинцији. Али то не чиним све време. Ја сам *part time* провинцијалац. Бекство из метрополе, које би у мом случају требало да се зове повратком или преокретом, као што се то десило у случају Хајдегера, јесте стављање под светлости рефлектора свих оних градића, вароши, паланки, места и месташаца на које до сада нисмо обраћали пажњу због тога што су нестајали под блеском светала и чари великих градова. Ови градићи, вароши и паланке, током свог трајања нису променили своју примарну и основну функцију, и заувек су остали вољена провинција, места одмора и релаксације која пружају завидан осећај мира. На тај начин размишљамо о њима након што их први пут напустимо. Тек када разумемо не само своје могућности, већ и ограничења, када све пробамо и све изневеримо, када осетимо бесмисао и чињеницу колико смо осетљиви као људска бића, тек тада се сећамо провинције.

Због чега желимо да се вратимо у провинцију? Једино због тога да бисмо тамо провели преостали део живота? Да бисмо поласкали носталгији и годинама које се никада неће вратити? Да бисмо тамо засновали посао или се оданде бавили културом, из алтернативног правца? Зашто провинција, која не може да издржи сусрет с великим градом, мора да има некакав значај? Зашто пратимо пут који нам она показује? Зашто да се одрекнемо ауто-путева, шопинг центара? Да ли због тога што смо се у провинцији родили и створили колекцију успомена о њој? Због тога што нам обећава некакав био-живот или идилични, антииндустријски рај? А можда би ипак у том повратку,

налик путошћу лосога, требало да наставимо потрагу за другим одговорима и образложењима иако би се они могли учинити ирационалним?

И без јасног разлога и објашњења, процес повратка у провинцију траје већ неко време. Свако добро зна сопствени разлог, мада понекад не може да га објасни, те међу свим правилима функционисања провинције препознајемо само један аксиом: провинција мења друге, док сама никада не налази разлог за промену.

* * *

Будући да сам рођен у провинцији морам, сваког пута када о њој говорим, да се убедљиво изјасним о разлици између замишљене слике и оне врсте жудње која презире сваког ко се одлучи за пут кроз време. Морам да се браним од носталгије која у мени налази уточиште чим помислим на место сопственог рођења, провинцију којој се враћам, која с годинама постаје све лепша, слађа, премда ме је, не тако давно, само ограничавала и није ми пружала никакве могућности. Кад се већ ослободим свих тих осећаја, могу да кажем како провинција за мене није тек место рођења, одрастања и становања. Она није ни место у ком желим да живим након што се уморим од живота који водим. Провинција је за мене један геополитички простор. Тврдњу „родио сам се у провинцији“ требало би изоловати од осећаја понижења типичног за мала места. Провинција је љубоморна, осветољубива. Провинција се супротставља центру, јер сама није центар; изазива га онако како њени становници изазивају становнике градова сваки пут кад се сусретну, подсећајући их на урбано изгубљени рај: миран начин живота, чист ваздух, одмор после ручка, непостојање гужве, тихе вечери... Мада сам успео да остварим везу са својим родним местом, нисам успео да сачувам идеализам. Родити се у провинцији, одрасти у њој, није нека привилегија, етичка врлина, нити морални или ванвременски квалитет. Родити се у провинцији јесте ствар среће. Среће коју човек лако може перципирати и као катастрофу.

* * *

Можда осећај који имам сваки пут када угостим неког из мог родног краја и јесте једна врста скривене самосвести. Не умем то да објасним али, не разумевајући то до краја, искушавам како изгледа господарити овим просторима по којима не само да спремам путовање, већ и преузимам одговорност за све што се у њима дешава. Да ли је могуће рећи да је у мени још увек жив осећај извесне древне самосвести, која се сећа онога што је ово провинцијско место годинама било? Вероватно јесте. Због чега бих иначе током свих тих гостовања прихватио незахвалну улогу домаћина, владара овог краљевства, односно некадашње принципе, који данас више и не постоје? Често сам преплављен тих осећајем, резултатом судара свакодневице с историјом. Нападнут од стране лажних осећања, која се указују кад год је пролазност људског живота стављена наспрам судбине поља на којима су се одиграле легендарне битке, морских залива у којима су се борили капетани, планина, градова, имена која ни први ни други талас инвазије нису бацили у заборав. Не схватам који је разлог настанка тог атави-

стичког осећања који искључиво моја провинција успева да изазове како би образложила и посведочила да је VIC (Very Important Center).

Можда тек сада разумем да осећај владарске моћи код мене нису изазвали називи улица и тргова, нити имена познатих личности које су живеле, или некада само прошле кроз ово место. Овај су осећај креирале присвојне заменице, а међу њима посебну одговорност сноси заменица „мој“: „мој град“, „моја земља“. Овде не мислим на провинцију уопште, већ на Драч – моју провинцију.

Сваки пут дешава се иста ствар, враћам се у прошлост, омотавам се страницама давних времена, урањам у епохе, у време владавине цара Трајана, Хадријана и Диоклецијана. Мало ко зна да је Драч тада био Аугустинова колонија те, слично ондашњим провинцијама, поседовао амфитеатар, аквадукт, библиотеку названу у част мецената. Драч је тада уживао у статусу главног града провинције Нови Епир, био је пун занатлијских радњи у којима су мајстори стављали посебан печат на предмете које је становништво волело. Не могу да кажем како имам некакав посебан сентимент према тим временима. Као да је у питању неки познат укус или искуство које не жели да остави памћење на миру. Већ се у то време мој град Драч определио за живот по страни, одлучио је да ужива у невидљивом постојању, као да је послушао мудраца који му је шапнуо: „Немој се мењати у метрополу, боље остани провинција.“

Тај град – јеж, моја провинција, опколила се зидом дужине четири хиљаде метара, који је био толико висок и толико широк да су се, како говоре хронике, четворица стражара без проблема могла мимоићи на њему. Ово те тера да поверујеш како је иза овако исказане воље грађана, иза овог зида, заштиту нашло нешто што ју је заиста заслуживало.

Данас пролазимо кроз исте те зидине, тражећи погледом поменута блага која остају из инвентара града, али не и из његовог живог памћења. Управо из овог зида, између црвених цигли, у пролеће израстају дивље смокве и цвеће филигранског облика које напредује не захваљујући милосрђу или нези људских руку, већ сунцу и киши. У међувремену, савремени мештани овога града уживају у шетњи, играју шах, смирено или с узбуђењем пазаре на малим трговима у насељима преко пута луке, препричавају историју поморства и лова коју увеличавају даљине и страст, онако како ронилачка маска увеличава предмете под водом. Одатле можемо да посматрамо токове живота. И чак ако живот не тече, онда барем цури, повлачи ноге, једну за другом, тек да би постојао, тек како би видео да ли се тамо на површини још увек игра на исти начин, не тако далеко од места на ком су се некада гладијатори борили између себе, или са животињама из далеких афричких провинција Римског царства, управо се на овом месту увек нађу неки дечаци који се играју рата дрвеним мачевима. Зашто баш овде? То нико не зна. Ово незнање можемо схватити као *licencia poetica*¹ услед које претпостављамо да ови дечаци, рођени у Драчу, који се боре дрвеним мачевима преко пута капије Кабалине која се налази тик уз амфитеатар – један од највећих у то време подигнутих на Балкану – не раде ништа друго већ кроз игру обнављају нешто што се некада звало „ратом“ и „борбом“. Ови дечаци несвесно постају браниоци памћења

¹ Лат. песничка слобода. (Прим. прев.)

тих ритуала, које посматра споменик подигнут у част цара Хадријана. На овом месту. Код ових зидина. Чини се да се све ово већ некада десило, и због тога живот у Драчу управо тако изгледа. Све што се некада дешавало, дешава се и сада. Променила се само форма. Као тело у хлеб, као крв у вино, тако се стварни град мења у град-макету, или стварни људи у древним насељима постају тек разнобојне, удаљене флексе на карти.

Становници овог града немају никакву сумњу у то да ли биље којим је обрасла црвена византијска цигла расте на том месту ради сопственог задовољства, или је то можда одраз сећања на човека који је пожелео да изгради ове зидове, сина који је напустио овај град, цара Анастасија Првог, који је попут мене и осталих што су напустили своје место рођења, пожелео да учини нешто за своју провинцију, немоћан да избрише грех напуштања, с надом да га макар смањи. На крају, нико није успео да открије разлог обиља биљних семенки које клијају и расту без земље. Нико није у стању да утврди, да ли је ово знак поштовања, или надокнада за растанак с градом. Вреди се, кад је тако, поново вратити у провинцију попут Драча. Делимично због Анастасија, делимично због данашњих становника, делимично због зида који наставља да ћути, суочен с морским ветровима.

* * *

Упркос томе што се моја провинција налази на мору, најбољу сарадњу одувек је имала с копном. Давно, док сам још био дете, гледао бих мале бродове на којима су морнари гајили слезовачу. Питку воду би делили на порције – три за себе, због режима три obroка дневно, и четврту за слезовачу. Сада више нисам сигуран да ли су и данас живи ови стари морнари који су носили црне, накриво стављене беретке, увек с лулама, који никада не би остацима изгорелог дувана гађали корморане, већ су их бацали на сопствене чизме. Након затварања кафане *Морнар*, места на ком сам, висећи на спољном довратку посматрао како су се капетани у пензији дружили с младима из поморске школе, док би босмани², портери³ и физички радници из луке седели са стране, као да желе тиме да кажу како хијерархија створена на мору не може да се погази стављањем ногу на чврсто тло. По затварању кафане *Морнар*, није ми преостало ништа друго него да истражим морске знакове и тајне на старом, градском гробљу. Ни овде нисам наишао на видљиве знакове симбиозе с морем. Нисам наишао ни на каква слова угравирана на надгробним плочама, ни на једно бронзано сидро као украс покрај нечије слике. Нити на кормило неког брода. Ни на једну фотографију човека у морнарској униформи, ниједно „родио се“, „потонуо је“, уместо „умро је“. Ниједну сирену нисам видео, нити остатке замршених конопаца, попут ових које сам пронашао на гробљу *Cimetere marin* у граду Сету, у јужној Француској. Ништа морско нисам пронашао на гробљу у граду Драчу, мом граду, мојој провинцији, опкољеној морем скоро са свих страна. Ово није никакав прекор. Онај ко умире, напушта своју професију. Можда је у питању неписано правило морнарске професије, вратити мору

² Колоквијални поморски назив за шефа палубе. (Прим. њрев.)

³ Носачи. (Прим. њрев.)

оно што је морско, а земљи земаљско. У случају Драча, не само на гробљу, већ ни у граду нисам пронашао никакве ознаке које би указивале на морску околину града, на неку везу мора и људи који овде живе, ни трага љубави према сланим водама. Исто тако никада нисам чуо да ико обећава изградњу музеја мора, који поседује ваљда сваки приморски град. Али ни ово није прекор, већ примедба на рачун памћења.

* * *

Они који би пожелели неки сувенир, бар неку фигурицу израђену од глине из околних брда, вратиће се кући тешка срца. У мојој провинцији могу да купе орлове, али не и галебове обликоване у дрвету. Могу да купе Ђерђа Кастриота на коњу, мачеве и ножеве украшене филигранима. Можемо да се дивимо бункерима од алабастера, фесовима, вереницама са свих страна Албаније, торбицама и столњацима, Мајци Терези, али не и поклонима или сувенирима с морским симболима, знаковима или наслеђеним траговима због којих је Драч град, али не и место становања. Довољно би било да оно што данас постоји као реч, постане део стварног живота, почевши од старих, морских драчких рецепата, које нећете видети на менију ресторана, нити на црним таблама крчми, завршивши с репродукцијом свега што се сматра историјским за овај град.

Међутим, они који овде проводе сваки дан не могу да се оптерећују онима који су ту само делимично, они који живе овде телом и умом неће слушати савете оних који су овде једино срцем.

Све што је замишљено да траје вечно, може имати судбину једног смртника. И није то неки епитаф. Ово је подстицај за оне који тек планирају да дођу, а никада раније нису овде били. Пожурите, али немојте да постављате превише питања. Немојте питати где се налази резиденција принца Вида. Њу више никада нећете пронаћи, иако је то била једна од ретких зграда у Албанији у стилу европске ренесансе. Не питајући, поштедећете себе осећања немира. Морате такође схватити како нигде није зацртано да ћете у провинцији ствари пронаћи онакве какве сте оставили. Уместо да трошите драгоцене време тражећи Видову резиденцију, боље се задовољите разгледницом с неким од призора из Видовог времена. Провинције су у лошим односима с наслеђем и иностранством, док су све новости блиске срцу провинције, посебно оне престоничке.

* * *

Ако прихватимо да је географија богиња одбране моје провинције, онда је историја њена дадиља. Зар се не рађа све како би се променило у сећању које је попут фотографије? Таква је судбина у Драчу припала многим зградама, богомољама, мозаицима, дверима и храмовима. Нису све у овом граду уништили Турци, номадска или варварска племена. Нешто је преостало и за нас. Зато, кад већ стигнете до Драча, немојте питати где су стари докови, где се налази мост по ком се шетао, како причају старци, Исмаил Ћемали након што је стигао у Драч не би ли први пут ставио арбанашку заставу (можда је увећико знао да се реч „arbër“ први пут и појавила у Драчу, у хроници у којој Ана Комнина описује напад Роберта Гвискара на номадска племена).

Немојте питати за старе улице, за рибљи трг, кућице с баштама где су се снимали први албански филмови. Немојте питати шта значи „Kodra e Mojsive“, „Stani“, „Sefer Efeniu“, „Currilat“, „Çesma e ferrës“, „Porta Romana“. Немојте се сећати базена на којима су тренирали пливачи из Драча који су се вечито борили против оних из Валоне, као ни анекса, терена на којима су вежбале наде драчанског фудбала, најчешће изгубљене.

Провинције функционишу као палимпсести. Оне се таложе једна на другу, а свако ко долази, стиже да би променио све што га је тамо снашло.

И док говоримо о речима, за мене грбавог, чију грбу читав живот исправити неће, није без значаја чињеница да прве речи на албанском језику везане за земљу, море и човека, потичу из провинције из које и сам потичем, из Драча. Далеке 1497. године, четири године пре но што су град освојили Турци, након чега су нестали комплетан изглед, памћење и начин живота овог места, човек који је написао прве речи на албанском, човек сличан мени, родио се у провинцији. Звао се Арнолд Ван Харф. Кренуо је из немачког места Келна у Колонији, да би стигао чак доде. У повратку из крсташких ратова за своју употребу опскрбио се с неколико драгоцених речи, данас свакако далеко драгоценијих нама него њему. Међу тим речима нашле су се две којима се исказује равнотежа у свету: *myr* (добро), *kyeske* (лоше). У његовом зборнику су и следеће речи: *boicke* (хлеб), *vene* (вино), *oie* (вода), *pyske* (риба), *taverna* (таверна), *geneurea* (мушарац), *groua* (жена), *denarye* (новац), *myreprama* (добро вече), *Criste* (Христ)...

Ове речи више не постоје у поменутој форми. Самим тим, ни људи који су их користили више нису присутни. Ипак, у мом граду Драчу не постоји ни најмањи траг поноса који би нас подсећао на њих, на прве албанске речи сакупљене од тадашњих становника наше драге провинције. И можда град Келн нема превише разлога да било шта посвети Арнолду вон Харфу, али Драч, моја провинција, није назвао ниједну улицу његовим именом, ниједна школа га није изабрала за заштитника, ниједан се трг не зове по њему, чак ни трговачки пролаз где би се речи које је прикупио могле просто исписати као успомена, нема ни најмањег споменика који би могао да привлачи сунце и погледе.

* * *

С временом градови почну да личе на ликове попут оних из бајки, који су шетали њиховим улицама. И тако, не можемо да видимо, али можемо да задржимо у сећању, име морског владара Редонина, Светог Астије, драчког епископа, мученика ког су, премазаног медом, појеле пчеле. Можемо запамтити Свети Камен, поред ког су ноћиле жене носећи му поклоне и новац, како би имале среће у браку и породици, добру децу и срећан порођај. Памтимо и Томпсонову Сахат кулу коју је опевао Ван Ноли, те Јалисину капију, Каласову пијаци, Варошке велике двери, Трг слободе, фабрику дувана, зграду кријумчара, куће скривеног уживања близу луке, две велике крчме – код Ктупија и Бешира, биоскоп Глорију, радњу с освежавајућим соковима, склониште у ком је преспавао албанолог Георг Хајн, Лављу капију, старе песме, спомен Мартину Барлету, претпостављену ружу ветрова која, кад зими дува бура са севера и североистока, изазива осећај да античке сирене још постоје. Нема више морских алги, вила на пе-

шчаним плажама, дрвених мостића на којима су волеле да седе жене које су дошле зарад морске купке, нема ни соних жупа, лагуна, рода, рукотворених ремек-дела, психијатријске болнице на брду и фабрике сладоледа. У граду нема више тог шмека некад пробаног и заборављеног, као што је заборављена чињеница да је Драч био бар два пута главни град ове државе. Никог није још напустила чежња за овим животом.

Барем у планинама и данас расту лаванда, оригано и жутилица које можете скупљати у близини белих ребара планине Драч, као што сам то и ја радио док сам био дете. Овде свој почетак има Via Egnatia, овде се виде и лагано увезани граничници, мали морски фењери, који штрче изнад воде и информишу нас о њеној дубини, турска купатила и фењер што лебди изнад краљевске виле – напуштене несрећнице која је пратила погледом све што улази и излази са стране мора. И сада овде расту венецијанске палме, торњеви на византијским зидовима, турски топови, венецијанска кула у чијој просторији сам се оженио 1995. године. Све то заједно разлог је да се враћамо у провинцију, у ту посебну провинцију. Али, није ово место попут столњака простртог по столу ради велике гозбе. Није ни попут бање, у коју човек долази ради испуњења физиолошких потреба. Веза је у овом случају уравнотежена реч, она коју можемо употребити уколико закључимо да реч љубав звучи превише патетично. Посебно ако нам се не свиђа навођење два позната стиха чији је аутор Турсун Бег, хроничар на двору султана Мехмеда Другог:

*Еј, човече шїџа ли си учинио?!
Све шїџо је било злайџо у сребро си ѝроменио!*

У ери глобализације провинција асоцира на место попут бункера за време рата, место безбедно, које штити од свега што је произвела псеудоидеолошка цивилизација последњих декада. Након пада Берлинског зида управо је провинција постала зид који не дозвољава метрополама да се сударе. Мада провинција постаје наш спаситељ, Хајдегерово питање још увек остаје нерешено. Зашто се људи одлучују да живе у провинцији? Каква је моралност центара уколико провинције, ове последње тачке одбране од постиндустријског напада, ваздушни јастуци који не допуштају метрополама да се сударе, опет не нуде довољно разлога како би задржале своје вернике. Тек, можда смо већ стигли да заборавимо тренутак кад смо кренули из провинције попут сперматозоида у трци, жељних да оплоде јаја метрополе, жедне меса. Док пишем ове речи чини ми се, јаче него икада, да су провинције сличне рибарским мрежама. Велике рибе их кидају и пролазе кроз њих, док се друге заустављају и на крају желе да остану у њима заувек. Можда је ово заједничка особина свих провинција. Нико не може да објасни потпуно и до краја зашто они који су се родили и одрасли у провинцији проклињу своју судбину и желе да оду, док они који само гостују тамо одлазе и никад се не враћају, али понешто напишу заузврат, као што то радим и ја сада.

Провинције имају своје свецe, које никада неће величати или прогласити светим. Овде се о људима не прича добро чак ни после смрти. Све је мало и остаје такво и никад неће порастати. Оно што расте је атипично, издајничко, није из провинције. Управо из тог разлога ретко ко сматра светим оне који спасавају од заборава песме попут

„Vika deti tallaz tallaz“, песму-арију „Капетане, о младо момче, узми двоглед и гле“, песму „Кад сам имао леп цвет“, „У Драчу на пазару“. Заправо, те „рибице“ које остају, нигде се не крећу, одржавају провинције живим; иако ништа не говоре о томе, чини ми се да добро знају разлог због ког се наше душе неће смирити докле год се не врате до полазне тачке. Слично лососима, у провинцијама не губе време тражећи одговоре на питања попут Хајдегеровог: „Зашто остајемо у провинцији?“ Један од одговора може да буде чињеница да ја не живим у месту или топониму. Ја сам становник Драча. Ово име сам заволео од почетка, безусловно. Можда због тога што је провинција звана Драч била први поклон којим ме је даривала мајка када сам дошао на овај свет. Ово име сам чуо пре него што сам сазнао за своје име. Овај дар увек носим са собом, попут омиљене играчке, али и најопаснијег оружја, оног које повређује мене самог.

С временом, на срећу или не, успео сам да је избегнем. Напустио сам је никад је се не ослобађајући. Где год кренуо, био сам контролисан од стране те форме, тог имена, провинције, која ме избацује попут праћке па ме враћа, да би ме на крају поново протерала.

Упркос томе што је свугде носим са собом, успевам да је сакријем, као да је то нека моја мана. Понекад се јави као најдража, најскупоценија. И нисам сигуран носим ли њен благослов или клетву. Поготово сада, када више не живим овде, у граду чије име је Драч. И нико од нас, не само ја, не живи у некој провинцији или граду. Сви ми живимо у именима, као што ја живим у имену Драч, које је моја најсигурнија адреса.

(С албанској превела **Наџалиа Жаб**)